

UOT 372.881

Cavahir İsaخان qızı Maçanova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Şamaxı filialının müəllimi

<https://orcid.org/0000-0002-8437-3693>

[https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91\(3\).121-124](https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91(3).121-124)

LAYİHƏ ƏSASLI ÖYRƏNMƏNİN XARİCİ DİL DƏRSLƏRİNƏ TƏTBİQİNİN ÜSTÜNLÜKLƏRİ

Джавахиp Исахан гызы Маçанова

преподаватель Шамахинского филиала

Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

ПРЕИМУЩЕСТВА ПРИМЕНЕНИЯ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Javahir Isakhan Machanova

lecturer at the Shamaki branch of Azerbaijan State Pedagogical University

ADVANTAGES OF APPLYING PROJECT-BASED LEARNING TO FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Xülasə. Layihə metodu, şagirdyönlü metod olub, onların ehtiyac və qabiliyyətinə diqqət yetirilməsi zərurətini nəzərdə tutur. Bu öyrənmə üsulu əməkdaşlıq və fəal iştirakı prinsiplərinə əsaslanır. Xarici dilin tədrisində layihə metodundan istifadə şagirdlərə xarici dildən idrak vasitəsi, öz fikirlərini ifadə etmək, başqa insanların fikirlərini qavramaq və anlamaq üsulu kimi istifadə etməyə imkan verir. Bu, tələbələrin diqqətini ifadə formasından məzmununa yönəltmək və ətraf aləmi xarici dil vasitəsilə biliyə daxil etmək, beləliklə, sosial-mədəni sərəştənin əhatə dairəsini genişləndirmək üçün ən səmərəli üsuldur.

Açar sözlər: *layihə metodu, xarici dil, şagird, təcrübə, tapşırıq, psixologiya, pedaqogika, tədqiqat, fərziyyə, müəllim.*

Резюме. Метод проектов – это метод, ориентированный на учащихся, который предполагает необходимость обратить внимание на их потребности и способности. Этот метод обучения основан на принципах сотрудничества и активного участия. Использование метода проектов в обучении иностранному языку позволяет учащимся использовать иностранный язык как познавательное средство, способ выражения своих идей, восприятия и понимания идей других людей. Это наиболее эффективный способ переключить внимание учащихся с формы выражения на содержание и ознакомить их с окружающим миром посредством иностранного языка, расширяя тем самым объем социокультурной компетенции.

Ключевые слова: *метод проектов, иностранный язык, ученик, опыт, задание, психология, педагогика, исследование, гипотеза, учитель*

Summary. The project method is a student-oriented method, which implies the need to pay attention to their needs and abilities. This learning method is based on the principles of cooperation and active participation. The use of the project method in teaching a foreign language allows students to use a foreign language as a cognitive tool, a way to express their ideas, to perceive and understand other people's ideas. This is the most efficient way to shift students' attention from form of expression to content and to introduce the surrounding world into knowledge through foreign language, thus expanding the scope of socio-cultural competence.

Keywords: *project method, foreign language, student, experience, task, psychology, pedagogy, research, hypothesis, teacher*

Müasir təhsil sisteminin məqsədlərinə çatmaq üçün dünya pedaqogikası şəxsiyyətyönlü yanaşmanı rəhbər tutur.

Psixologiya və pedaqogikada humanist istiqamətin prinsiplərinə əsaslanan yanaşma tətbiq olunur. Layihə metodu tədrisin mahiyyətinə görə şagirdin şəxsiyyətinə, ehtiyac və qabiliyyətlərinə diqqət yetirilməsinin zəruriliyini nəzərdə tutur və əməkdaşlıq və fəal iştirak prinsiplərinə əsaslanır.

Xarici dilin tədrisində layihə metodundan istifadə şagirdlərə xarici dildən idraki alət kimi, öz fikirlərini ifadə etmək, başqalarının fikirlərini qavramaq və anlamaq üsulu kimi istifadə etməyə imkan verir.

Layihə işində şagirdlər müəllimin təşkil etdiyi tədqiqat fəaliyyətlərində iştirak edirlər. Eyni zamanda, şagird fəaldır, yaradıcılıq nümayiş etdirir və müəllimin iradəsinin passiv icraçısı deyil. Layihə üzərində işləyərkən linqvistik cəhətdən ən zəif və psixoloji cəhətdən aktiv olmayan hər bir iştirakçı şagird öz təxəyyülünü, yaradıcılığını, fəallığını və müstəqilliyini nümayiş etdirmək imkanı əldə edir. Layihə fəaliyyətləri şagirdlərə dil öyrənmənin formal xarakterini aradan qaldırmağa və dilin tədrisində praktiki nəticələr əldə etmək üçün qarşılıqlı əlaqə qurmağa imkan verir. Layihə şagird və müəllimin funksional vəzifələrini dəyişdirir

Layihə fəaliyyəti uşaqların müstəqilliyi sahəsinə aiddir, bu üsul məktəb yaşlı uşaqların maraqlarına əsaslanır. İbtidai siniflərdə layihələndirmə fəaliyyətinin xüsusi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, onlar məktəbdən kənar sosial təcürübə əldə edirlər və müasir həyat şəraitinə uyğunlaşırlar. İbtidai məktəbdə sinifdaxili və məktəbdənkənar tədbirlər çərçivəsində aşağıdakı layihələr növləri təşkil edilə bilər:

- şagirdlərin dominant roluna görə: təcürübəyönlü, informativ, yaradıcı, rollu oyun;

- müddətinə görə: qısamüddətli, uzunmüddətli. istifadə

- təhsildə tələbələrin fəal, müstəqil və təşəbbüskar mövqeyinin yaradılması

Layihə fəaliyyəti ümumi məqsədə, ümumi nəticə əldə etməyə yönəlmiş razılaşdırılmış, idrak, yaradıcı və ya oyun fəaliyyətidir. Müəllimin qarşısında yalnız ətrafdakı reallıqdan götürülə bilən layihələr üçün problemləri tapmaq və seçmək

kimi çətin vəzifə durur. "Layihə üzərində işləmə prosesi bir neçə ardıcıl mərhələdən ibarətdir:

1. Məqsəd: gələcək layihənin məqsədləri, vəzifələri, əsas ideyası, təxmini mövzuları və formatları.

2. Layihə haqqında poster məlumatı.

3. Gələcək yazarlara təkliflərin verilməsi (mövzular, tələblər, müddətlər və s.).

4. Təhsil layihələri üçün mövzuların seçilməsi, ideyaların və planların formalaşdırılması üzrə məsləhətləşmələr.

5. Qrupların yaradılması.

6. Layihə mövzularının və iş müddətlərinin təsdiqi.

7. Axtarış mərhələsi.

8. Şagirdlərin aralıq hesabatları.

9. Layihələrin məzmunu və dizaynı ilə bağlı məsləhətləşmələr.

10. Ümumiləşdirmə mərhələsi: nəticələrin təqdim edilməsi.

11. Rəy və təklifləri nəzərə almaqla layihələrin yekunlaşdırılması.

12. Layihənin ictimai müdafiəsinə hazırlıq.

13. Yekun mərhələ: layihənin ictimai müdafiəsi.

14. Görülən işlərin ümumiləşdirilməsi və təhlili.

15. Son mərhələ. Tərkiblərin xülasəsi. İştirakçılara təşəkkür edirik.

Hər bir layihə mütləq şagird araşdırması tələb edir. Məktəblilərin şəxsiyyətinin inkişafı və sosiallaşması üçün layihə metodunun imkanları ənənəvi təhsil təşkilatında fəaliyyət strukturundan əhəmiyyətli dərəcədə fərqli olan müəllim və şagird fəaliyyətinin strukturunu təhlil etməklə müəyyən edilir.

Layihə metodundan istifadə edərkən müəllim və şagird fəaliyyətlərinin strukturu.

Layihə və tədqiqat fəaliyyətləri müstəqillik, məqsəd qoyma qabiliyyəti, yaradıcılıq, məsuliyyət, təşəbbüskarlıq, əzmkarlıq və dözümlülük kimi şəxsiyyət xüsusiyyətlərinin inkişafına kömək edir. Şagirdlərin layihə üzərində işləməyə cəlb edilməsinə aşağıdakı layihə bacarıq və bacarıqlarının mənimsənilməsi daxildir:

-Araşdırma: ideyalar yaratmaq, ən yaxşı həll yolunu seçmək;

- Sosial qarşılıqlı əlaqə: təhsil fəaliyyəti prosesində əməkdaşlıq, həmyaşıdların köməyini qəbul etmək və onlara kömək etmək, komanda

işinin gedişatına nəzarət etmək və onu düzgün istiqamətə yönəltmək;

- Qiymətləndirici; özünün və başqalarının fəaliyyətinin tərəqqisini və nəticələrini qiymətləndirmək;

- İnformasiya xarakterli: lazımi məlumatları müstəqil şəkildə axtarmaq, hansı bilik və ya bacarıqların çatışmadığını müəyyən etmək;

-Təqdimat: auditoriya qarşısında çıxış etmək, planlaşdırılmamış suallara cavab vermək, müxtəlif vizual vasitələrdən istifadə etmək, bədii imkanları nümayiş etdirmək;

- Düşünməli: bu suallara cavab verin: "Mən nə öyrəndim?", ""; kollektiv məsələdə öz rolunuzu adekvat şəkildə seçin;

-İdarəetmə: prosesin planlaşdırılması, vaxt, resurslar;

Təbii ki, şagirdlərin yaşı layihə fəaliyyətinin təşkili üçün təbii məhdudiyyətlər qoyur, lakin biz hesab edirik ki, kiçik yaşlı məktəblilərin layihə fəaliyyətlərinə cəlb edilməsinə mütləq başlamaq lazımdır, çünki ibtidai məktəb yaşında bir sıra dəyərlər sistemi, şəxsi keyfiyyətlər və münasibətlər formalaşır. İbtidai məktəblərdə layihə fəaliyyəti təşkil edilərkən kiçik yaşlı məktəblilərin yaşını və psixoloji və fizioloji xüsusiyyətlərini nəzərə almaq lazımdır. Şagirdləri müstəqil işləməyə sövq edən layihə və ya tədqiqat problemi tələbələrin idrak maraqları sahəsində və onların proksimal inkişaf zonasında olmalıdır. Layihənin müddəti layihənin məqsədindən asılıdır. Bundan əlavə, şagirdlərə ümumi təhsil bacarıqları kimi dizayn üsullarını mənimsəməyə imkan verəcək təhsil məqsədləri təyin etmək vacibdir. Məsələn, tələbələrə bu sualları verə bilərsiniz:

• Bu layihəni başa çatdırmaq üçün hansı bacarıqlara ehtiyac olacaq?

• Bu bacarıqları necə əldə edə bilərsiniz?

• Bu bacarıqları daha sonra harada tətbiq edə bilərsiniz?

Layihə üzərində iş prosesində tələbələrlə ekskursiyalar, müşahidə səfərləri, sosial tədbirlərin (sorgular, müsahibələr və s.) keçirilməsi məqsəduyğundur. Layihə məktəbdənkənar tədbirlərdə həyata keçirilərsə, valideynlər də layihəyə cəlb oluna bilər. O da vacibdir ki, valideynlər övladlarının bəzi layihələrdə işlərini öhdəsinə götürməsinlər, məsləhətlər verərək kömək etsinlər.

Layihə fəaliyyətinin yekun mərhələsi – layihənin təqdimatı və özünü qiymətləndirməsi – ibtidai məktəbdə xüsusi diqqət tələb edir. Aşağıdakı suallar tələbələrə dizayn prosesini qiymətləndirməyə kömək edəcək:

• Problemi düzgün tərtib etdinizmi?

• Tədqiqat məqsədlərinizə nail oldumu?

• Vaxtınızı nə dərəcədə yaxşı istifadə etdiniz?

• Bu layihəni yenidən inkişaf etdirməyə başlasanız nə fərqli olardı?

Layihənin müdafiəsi bir qayda olaraq tələbələrin hazırladıqları məhsulların sərgilənməsi yolu ilə həyata keçirilir. Bəzən uşaqlardan layihə haqqında qısa təqdimat hazırlamağı xahiş etmək də tövsiyə olunur. Tələbənin nitq planı belə görünə bilər:

• Nə üçün biz bu xüsusi layihəni inkişaf etdirməyə başladıq?

• İlk tədqiqatlar hansılardır? Nə tapdılar?

• Layihənin əsas ideyası nədir?

• Sizə kim kömək etdi?

• Dostlarınız və valideynləriniz layihənizi necə qiymətləndirdilər?

• Layihənin hansı mərhələləri var idi?

• Layihəni necə inkişaf etdirmək olar?

Tamamlanmış layihələrin qiymətləndirilməsi həvəsləndirici olmalıdır. Xüsusi nəticələr əldə edən məktəblilərə sertifikatlar verilməli, ibtidai siniflərdə layihələrdə iştirak edən hər bir şagird mükafatlandırılmalıdır. Şəxsi mükafatlara əlavə olaraq, layihələrin uğurla başa çatması üçün bütün sinif üçün ümumi mükafat yarada bilərsiniz. Bu, çay süfrəsi, piknik, teatr gəzintisi, muzey və s. ola bilər. ola bilər. ola bilər. Layihə fəaliyyətinin praktiki forma və məhsulları arasında qəzet, albom, jurnal, oyun, müxtəlif yaradıcı yazı işləri və hesabatlar, sərgi, kompüter təqdimatı, yaradıcılıq fəaliyyəti (sənətkarlıq, rəsm) ibtidai siniflər üçün məqbuldur. və s.). Uşaq layihə işlərindən birini təmsil edir

Tədris prosesində şagirdə nəzarət üsulları böyük əhəmiyyət kəsb edir, çünki uğurlu müstəqil yaradıcı tədqiqatlar biliklərin dərinədən mənimsənilməsinin və şəxsiyyətin yaradıcı inkişafının göstəricisidir.

İbtidai sinif dərslərində layihə fəaliyyətinə istedadın özünəməxsus xüsusiyyətləri var. İbtidai məktəbdə ədəbi oxu, ətraf aləm, təsviri incəsənət, bədii əsərlər kimi fənlər üzrə uğurlu

layihə fəaliyyətləri mümkündür. Bu fənləri necə öyrənmək məsələsi bu kurslarda nəyi öyrətmək məsələsindən heç də az vacib deyil və çox vaxt daha vacibdir.

Xarici dilin tədrisi metodikası nitq qarşılıqlı əlaqəsi və ünsiyyət problemi kimi mühüm problemi həll edir. Danışiq qarşılıqlı əlaqəsi ünsiyyət prosesində və ünsiyyət probleminin həllində iştirakçıların söylərinin bir-birini tamamlamasını ifadə edir. Bu zaman layihənin metodologiyası tədris prosesinə praktiki diqqət yetirəcək texnologiya rolunu oynaya bilər

Problemin aktuallığı. Layihə metodu pedaqoji texnologiyadır, onun məqsədi təkcə əldə edilmiş bilikləri inteqrasiya etmək deyil, həm də müstəqil təhsil vasitəsilə yeni biliklər əldə etməkdir. Layihə şagirdlərin idrak fəaliyyətinin aktivləşdirilməsi, yaradıcılıq bacarıqlarının inkişafı və eyni zamanda

müəyyən şəxsi keyfiyyətlərin formalaşdırılması üçün didaktik vasitədir.

Problemin elmi yeniliyi. Layihəəsaslı öyrənmə şagirdmərkəzli təlim modellərindən biri olub, sorğuya əsaslanan aktiv öyrənməni vurğulayan konstruktivist yanaşmadır. LƏÖ müxtəlif fənləri vahid, real situasiyalara inteqrasiya edir. Bu metodun əsasında şagirdlərin nəzəri biliklərini praktik təcrübələrə tətbiq edərək peşəkar bacarıqlar əldə etməsi durur. Layihənin müddəti bir dərstdən bir neçə həftəyə qədər ola bilər. Bu, layihənin məqsədindən asılıdır.

Problemin praktik əhəmiyyəti: Layihə əsaslı öyrənmə şagirdlərə öz güvən verərək onları real həyata hazırlayır. Layihə əsaslı öyrənmə tələbələr üçün maneələrlə qarşılaşdıqda öz yanaşmalarını tənqid etmək və yenidən nəzərdən keçirmək imkanı verir. Onlar real dünya problemini fəal şəkildə araşdırmağa davam etdikcə, əlavə araşdırma tələb edən daha dərin bilik əldə edirlər.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası // Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 24 oktyabr tarixli nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir // - Bakı: Qanun, - 2013.
2. Əhmədov A.Ə., Abbasov Ə.M. Məktəbəqədər təhsilin konseptual problemləri // - Bakı: Kurikulum – 2011. № 2, - s.8-15.
3. Əlizadə Ə. Ə. // Əsrin meqa meyilləri: psixopedaqoji problemlər [Mətn]: III cild.- Bakı: 2008.- 501s.
4. Əliyeva A.A. Xarici dillərin tədrisi və İKT // Azərbaycan Dillər Universitetinin yaranmasının 80 illiyinə həsr olunmuş “Xarici dillərin tədrisinin aktual problemləri” mövzusunda respublika elmi-praktik konfransının tezisləri”. - Bakı: Mütərcim, 2017. – 520 s.

E-mail: cava_machanova@yahoo.cm

Redaksiyaya daxil olub: 01.07.2024